

Bližní jako subjekt (sociální dimenze víry)

01

Každý, kdo je jen trochu obeznámen s křesťanstvím nebo přímo Novým zákonem, má jakési ponětí o tom, kdo je bližní. Samo slovo dokonce i člověku bez valné znalosti biblického původu naznačuje, že jde o toho, kdo je nám blízko. Tato konotace značně mate, neboť klade blízké lidi do protikladu k lidem vzdáleným. Nepochopení nebo špatné pochopení toho, kdo je náš bližní, známe dokonce už z evangelijního líčení, když je Ježíšovi položena otázka, kdo je naším bližním. Z Ježíšovy odpovědi je zřetelně vidět, že samu otázku je třeba považovat za vadnou, nesprávnou. O tom však je už i mezi křesťany mnohem méně jasno. Ježíš odmítl vlastně na takto postavenou otázku odpovědět a místo toho odpověděl na jinou otázku, kterou sice sám neformuloval, ale která vysvětluje zcela jasně z jeho odpovědi. Ježíš totiž odpovídá nikoliv na otázku, kdo je náš bližní, nýbrž komu jsme bližními my sami. Věnujme se trochu tomuto tématu, totiž celé situaci, v níž se jeden posluchač Ježíše táže, a to s motivy asi ne zcela korektními (máme mít dojem, že jde o pokus o výmluvu: „on pak chtěje se sám ospravedlniti), a v níž potom Ježíš odpovídá na otázku zcela jinou: (36) Kdo tedy z těch tří zdá se tobě bližním býti tomu, kterýž upadl mezi lotry? (Luk 10,29n.)

02

V čem je vlastně otázka po tom, kdo je mým bližním, nesprávná? Důležitá je ovšem souvislost: jde o dvojí přikázání lásky. „Milovati budeš Pána Boha svého ze všeho srdce svého, a ze vsí duše své, a ze vsí síly své, i ze vsí mysli své, a bližního svého jako sebe samého“ (27). Tato paralela lásky k Bohu a lásky k bližnímu nám dovoluje doplnit něco, co na citovaném místě není. Představme si na místě tehdejšího zákoníka, který navíc chtěl Ježíše pokoušet (25), dnešního sekularizovaného člověka. Ten by se mnohem pravděpodobněji tázal jinak, nikoliv „A kdo jest můj bližní?“ (29), ale spíše „A kdo je ten Pán Bůh?“ Zajisté ani zde by Ježíš nevykládal žádné poučky ani teorie o Bohu, stejně jako odmítl vyložit, kdo to tedy je ten bližní. Ale jak by tedy asi mohla v takovém případě vypadat jeho odpověď? Na jakou jinou, jinak položenou otázku by taková odpověď odpovídala? Jestliže v prvním případě nejde o to, kdo je náš bližní, nýbrž komu jsme naopak my bližními, půjde vlastně v druhém, námi vymyšleném případě o podobné převrácení, když nepůjde o to, kdo to je Bůh, nýbrž ke komu se vztahujeme jako k Bohu. To zní poněkud nepřehledně a neprůhledně. Je mezi tím vůbec nějaký podstatný rozdíl? Nebo máme snad onu fiktivní otázku převrátit jiným způsobem? Pomocí nám budou dva jiné texty: jednak z Lk 11,42: Běda vám farizeům, kteříž desátky dáváte z máty a routy a ze všeliké byliny, ale opouštíte soud a lásku boží. A potom druhé místo z Mt 25,40: Cožkoli jste učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili. (A obdobně i opačně, co jste neučinili v. 45.)

03

Shrnu stručně to nejdůležitější: přímý vztah k Bohu je něčím problematickým a proto tu máme důraz na to, že se musí vyjevit, projevit ve vztahu k bližnímu. A stejně tak přímý vztah k bližnímu je čímsi problematickým, a proto tu máme důraz na to, že rozhodující je, čím jsme druhému člověku my. Můžeme zůstat u tohto závěru? Mám za to, že ani tento závěr není zcela uspokojivý. Mohl by totiž vést k neméně závažné chybě, kdy bychom měli za to, že na skutečném bližním, totiž druhém člověku, na „tom druhém“ nezáleží, že důležité je, jak se k němu (stejně jako ke komukoliv jinému) chováme my. A v aplikaci na Boha by pak šlo o to, jak bychom se nábožensky a zbožně a s úctou atd. chovali, ale ne o to, co na nás chce živý Bůh. Uvedu pro další vyjasnění známou metaforu z konce Rádlovy Útěchy z filosofie. V polemice s Platónem („ve vzpomínce na Platóna“) dává Rádli důraz na zájem, sympatii a snad přímo lásku oné Královny všech bílých ptáků k

lidem: musíte se k lidem vrátit, co by si bez vás počali? V kritice farizejství zazněla slova: opouštíte lásku boží. To není láska k Bohu tam je zřetelný genitiv. Obdobu ostatně známe z jiných míst, kde se mluví o víře boží, nikoliv o víře v Boha. Nebudeme se nyní nadále zabývat touto záležitostí, ale zůstaneme u člověka.